

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Irène
NÉMIROVSKY

«ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΟΥΙΤΑ»
ΣΕ ΜΙΑ ΒΑΛΙΤΣΑ

Εζησε γρήγορα και πέθανε στο ΑΟΥΣΒΙΤΣ. Πρόλαβε όμως να αφήσει πίσω της ένα ΒΙΒΛΙΟ που –όταν βγήκε από την κρύπτη του ύστερα από μισό αιώνα– μεταφράστηκε σε 38 ΓΛΩΣΣΕΣ και διαβάστηκε από ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ανθρώπους! Για να μάθουμε περισσότερα, φάξαμε για την πιο πρόσφατη ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ που εξετάζει το φαινόμενο Ιρέν Νεμιρόφσκι

Τον ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΑΛΙΝΗ

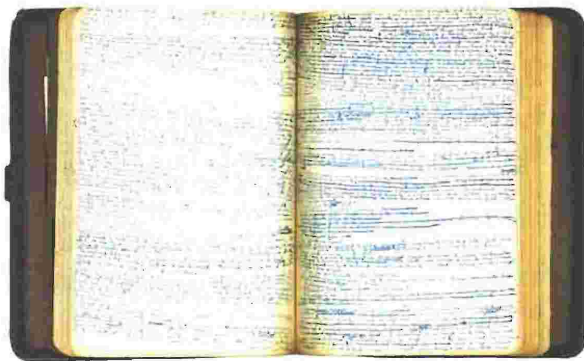

Στο Μουσείο Ολοκαυτώματος της Ουάσιγκτον εκτίθεται και ένα βαγόνι. Οι επισκέπτες επιτρέπεται να μουν σε αυτό και να σταθούν στο εσωτερικό του για λίγο. Μια επιγραφή αναφέρει ότι σε κάθε τέτοιο βαγόνι, το οποίο δεν χωράει περισσότερους από 40 ανθρώπους (ή «οκτώ κτίνη», σύμφωνα με τις επιγραφές στα γερμανικά), στοιβάζονταν περισσότερα από 100 άτομα – άντρες, γυναίκες, παιδιά. Μέσα σε ένα από αυτά τα βαγόνια βρέθηκε στις 17 Ιουλίου του 1942 η συγγραφέας Ιρέν Νεμιρόφσκι, μαζί με άλλες 118 γυναίκες. Η δε αμαξοστοιχία της, που πέρασε από τη μισή Ευρώπη, είχε ονομαστεί Πομπή 6 και σήκωσε συνολικό ανθρώπινο φορτίο 928 ατόμων.

Σημείο αφετηρίας για την Πομπή 6 αποτέλεσε το κέντρο μεταγωγών του στρατοπέδου Πιτιβιέ στην περιοχή Λουαρέ της κεντρικής Γαλλίας. Το κέντρο ήταν οργανωμένο από την κυβέρνηση του Βισί σύμφωνα με τη νομοθεσία των γερμανικών αρχών κατοχής και ανήκε στη δικαιοδοσία της γαλλικής αστυνομίας. Κατά τα άλλα, το ζωντανό φορτίο των βαγονιών αγνοούσε ποιος ήταν ο τελικός προορισμός – οι περισσότεροι, όπως και η Νεμιρόφσκι, νόμιζαν ότι θα κατέληγαν σε κάποιο συμβατικό στρατόπεδο εργασίας στη Γερμανία.

Η ίδια η Νεμιρόφσκι, σε επιστολή που έστειλε στον σύζυγό της Μισέλ Εποστάιν δύο ημέρες πριν από την αναχώρησή της «για άγνωστο προορισμό», έγραψε: «Αγαπημένε μου, μην ανησυχείς για μένα. Εφτασα καλά. Προς το παρόν επικρατεί αταξία, αλλά το φαγητό είναι εξαιρετικά καλό. Μάλιστα εξεπλάγην... Έχουμε το δικαίωμα να λαμβάνουμε μηνιαίως ένα πακέτο και μια επιστολή. Πάνω απ' όλα, μην έχεις άγχος. Όλα θα πάνε καλά, αγαπημένε μου. Σε αγκαλιάζω, όπως και τα παιδιά, με όλη μου την καρδιά, με όλη μου την αγάπη». Την δε επόμενη μέρα (16/07/1942) η Ιρέν έγραψε: «Αγαπημένε μου, λατρεμένα μου

ΙΡΕΝ ΝΕΜΙΡΟΦΣΚΙ

Το χειρόγραφο του παγκόσμιου μπεσι σέλερ «Γαλλική σουίτα». Δεξιά: Η Ιρέν Νεμιρόφσκι και η πρωτότοκη κόρη της (Ντενίζ Επιστάν) το 1930

παιδιά, νομίζω ότι σήμερα θα φύγουμε. Κράτα γερά και μη χάνεις τις ελπίδες σου. Είστε όλοι στην καρδιά μου, αγαπημένοι μου. Ο Θεός να μας έχει όλους καλά».

ΡΟΠΑΛΑ & ΜΑΣΤΙΓΙΑ

Όμως κανένας θεός δεν είχε κατά νου τη μακροήμερευση όσων κλείνονταν σ' εκείνα τα βαγόνια: τελικός προορισμός του ταξιδιού ήταν το γερμανικό στρατόπεδο εξόντωσης Αουσβιτς-Μπίρκεναου στην Πολωνία. Ο εφιάλτης άρχιζε μάλιστα από τη διαδρομή. Οποιοσ μπορούσε έκανε την ανάγκη του μέσα σε έναν κουβά. Για να χωρέσουν όλοι, ήταν απαραίτητη η ορθοστασία καθ' όλο το ταξίδι. Μέχρι το τέρμα αρκετοί πέθαιναν – από ασφυξία, εξάντληση, ξεπάγασμα τον χειμώνα, αφυδάτωση το καλοκαίρι.

Η Ιρέν οδηγήθηκε στο Αουσβιτς κατά τα μέσα του καλοκαιριού. Μέσα από τα μικρά ανοίγματα, τα καλυμμένα με συρματόπλεγμα, το ανθρώπινο φορτίο εκλιπαρούσε στους διάφορους σταθμούς για νερό, αλλά επί ματαιού. Κάθε τόσο οι θύρες ανοίγονταν και οι νεκροί άδειάζαν λίγο τον χώρο. Εβγαιναν έξω και οι ετοιμοθάνατοι, ώστε να δεχτούν μια σφαίρα στον αυχένα. Όταν επτέλους το τρένο έφτασε στον προορισμό του – στις 7 μ.μ. της 19ης Ιουλίου 1942 – και ανοίχτηκε για τα καλά η μεγάλη συρόμενη θύρα, απέξω περίμεναν οι φρουροί. Με ρόπαλα και μαστίγια.

Υπήρξε μια εξαιρετικά δημιουργική γυναίκα, η οποία πρόλαβε μέχρι τα 39 της χρόνια να γράψει 13 μυθιστορήματα, δεκάδες νουβέλες και μία βιογραφία του Τσέχοφ

Η ΒΑΛΙΤΣΑ ΜΕ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Στο κλασικό αφήγημα «Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος» ο Ιταλοεβραίος Πρίμο Λέβι ανέφερε πόσο ξαφνιάστηκε με την απρόσμενη βιαιότητα των φρουρών στο Αουσβιτς. «Πώς είναι δυνατόν να χτυπάς κάποιον, χωρίς προηγουμένως να έχεις θυμώσει μαζί του;» έγραψε. Μετά τους φρουρούς ακολουθούσαν βέβαια οι εξουθενωτικές αγγαρείες, τα ιατρικά πειράματα ή οι θάλαμοι αερίων. Κοντολογίς, άρχιζε η καθημερινότητα του Αουσβιτς.

Η Ιρέν Νεμιρόφσκι δεν άντεξε για περισσότερο από έναν μήνα και πέθανε στα 39 της χρόνια. Σύμφωνα με τους σχολαστικούς Γερμανούς γραφειοκράτες του στρατοπέδου, ο θάνατος ήρθε στις 17 Αυγούστου του 1942 από γρίπη. «Αν

θέλουμε να ερμηνεύσουμε την ορολογία του στρατοπέδου, επρόκειτο στην πραγματικότητα για επιδημία τύφου», έχουν γράψει οι Ολιβιέ Φιλιπονά και Πατρίκ Λινχάρντ στη βιογραφία «La vie d'Irène Némirovsky: 1903-1942». Σύμφωνα βέβαια με μια τρίτη εκδοχή, η Ιρέν Νεμιρόφσκι εστάλη εσπευσμένα στους θαλάμους αερίων επειδή ήταν ασθματική.

Αυτό το τέλος περίμενε πάντως τον σύζυγό της λίγους μήνες αργότερα. Από την άλλη, οι δύο κόρες τους (η 13χρονη Ντενίζ και η πεντάχρονη Ελιζαμπέτ), μολοντί συνελήφθησαν από τις γαλλικές αρχές, παράδοξως επέζησαν. Γλίτωσαν τον θάνατο χάρη στην Ντενίζ: η μικρή θύμισε σε έναν Γερμανό αξιωματικό τη μικρή του κόρη και εκείνος άφησε ελεύθερα τα δύο κορίτσια με τον όρο να εγκαταλείψουν τη Γαλλία σε 48 ώρες. Στη συνέχεια τα παιδιά φυγαδεύτηκαν με τη βοήθεια οικογενειακών φίλων και μαζί με αυτά σώθηκε μια μικρή βαλίτσα γεμάτη οικογενειακά

κειμήλια – ανάμεσά τους υπήρχε ένα σημειωματάριο της Νεμιρόφσκι. «Να μη χαθεί με τίποτα η βαλίτσα!» είπε ο Επιστάν στα κορίτσια του, προτού χωρίσουν για πάντα.

Για πέντε δεκαετίες η Ντενίζ πίστευε ότι το σημειωματάριο στη βαλίτσα ήταν ημερολόγιο της μητέρας της και αρνιόταν πεισματικά να το διαβάσει – φοβόταν ότι το περιεχόμενό του θα ήταν πολύ οδυνηρό για κείνη. Όταν ωστόσο στα μέσα της δεκαετίας του 1990 αποφάσισε να δωρίσει τα κατάλοιπα της μητέρας της σε ένα γαλλικό αρχείο, ξεφύλλισε το σημειωματάριο, βρήκε σε αυτό δύο νουβέλες και άρχισε τη διαδικασία

ΙΡΕΝ ΝΕΜΙΡΟΦΣΚΙ

για την έκδοσή τους. Οι δύο νοβέλες κυκλοφόρησαν τελικά σε ένα βιβλίο με τον τίτλο «Suite Française» το 2004, έγιναν αμέσως περιζήτητες και στη συνέχεια μεταφράστηκαν σε 38 γλώσσες (στα ελληνικά το βιβλίο βγήκε το 2005 ως «Γαλλική σουίτα» από τις εκδόσεις Πατάκη). Επιπλέον, το 2004 η «Γαλλική σουίτα» τιμήθηκε με το λογοτεχνικό βραβείο Ρενοντό και έτσι έγινε το πρώτο έργο μη ζώντος λογοτέχνη που έλαβε τη συγκεκριμένη διάκριση.

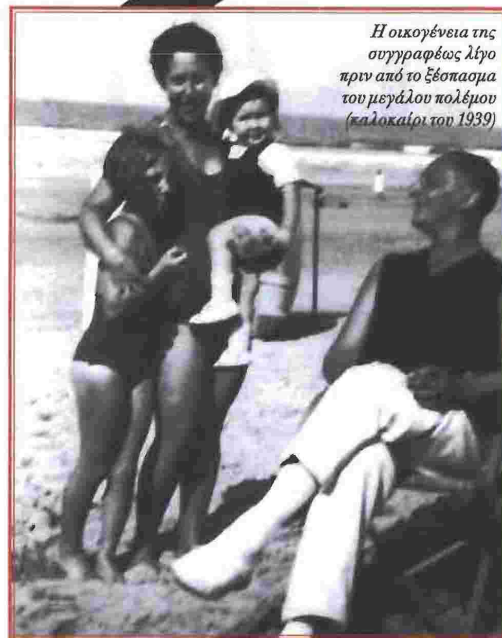
Σήμερα το βιβλίο έχει ξεπεράσει σε πωλήσεις τα 2,5 εκατομμύρια αντίτυπα και εξακολουθεί να κινείται εμπορικά. Μάλλον συνεχίζει να συγκινεί διότι απεικονίζει με εκπληκτικά αποστασιοποιημένο τρόπο την καθημερινή ζωή στη Γαλλία υπό γερμανική κατοχή.

ΤΟ ΑΣΤΡΟ ΤΟΥ ΔΑΒΙΔ

Ας δούμε όμως ποια ήταν πραγματικά η Ιρέν Νεμίροφσκι. Γεννήθηκε το 1903 στο Κίεβο και είχε εβραϊκή καταγωγή. Το 1917, λίγους μήνες μετά το ξέσπασμα της Οκτωβριανής Επανάστασης, επειδή ο μεγαλύτερος πατέρας της επικηρύχτηκε, αναγκάστηκε να καταφύγει μαζί με την οικογένειά του στη Μόσχα. Στη συνέχεια οι Νεμίροφσκι διέφυγαν στο Ελσίνκι, έζησαν στη Στοκχόλμη και τελικά (1919) εγκαταστάθηκαν στη Γαλλία – «την πιο όμορφη χώρα του κόσμου», σύμφωνα με την Ιρέν.

Στο Παρίσι ο πρώην τραπεζίτης κατόρθωσε να ξαναφτιάξει περιουσία. Από την άλλη, η Ιρέν – η οποία ήθελε πλέον να την αποκαλούν «Ιρέν» – σπούδασε γαλλική φιλολογία και πολύ σύντομα φανέρωσε κλίση στο γράψιμο. Ετσι, μόλις το 1926 παντρεύτηκε τον τραπεζικό υπάλληλο Μισέλ Επιστάν και παρ' ότι δεν απέφυγε τη μητρότητα (το 1929 γέννησε την Ντενίζ και το 1937 την Ελιζαμπέτ), δεν εγκατέλειψε ποτέ τη γραφή. Βέβαια στάθηκε αρκετά τυχερή: τη χρονιά του γάμου της εξέδωσε το πρώτο της μυθιστόρημα και μόλις τρία χρόνια αργότερα γνώρισε τη μεγάλη επιτυχία με το δεύτερο μυθιστόρημά της «Ντέιβιντ Γκόλντερ».

Σύμφωνα με τους βιογράφους της Νεμίροφσκι, το χειρόγραφο εστάλη ταχυδρομικώς στον εκδοτικό οίκο Grasset, με όνομα αποστολέα Επιστάν. Στον φάκελο δεν υπήρχε διεύθυνση, αλλά

Η οικογένεια της συγγραφέως λίγο πριν από το ξέσπασμα του μεγάλου πολέμου (καλοκαίρι του 1939)

«Με κατηγορούν για **αντισημιτισμό**; Ελάτε τώρα, αυτό είναι παράλογο! Εγώ η ίδια είμαι **Εβραία** και το λέω σε όποιον είναι πρόθυμος να ακούσει! Σε κάθε περίπτωση, στο βιβλίο μου έτσι τους είδα τους Εβραίους»

μόνο ο αριθμός μιας ταχυδρομικής θυρίδας. Προκειμένου να εντοπίσει τον/τη συγγραφέα, ο εκδότης έβαλε αγγελία στην εφημερίδα, αλλά η δημιουργός του μυθιστορήματος δεν την είδε, διότι εκείνες τις μέρες ήταν απασχολημένη: σύντομα θα έφερνε στον κόσμο το πρώτο της παιδί. Στο τέλος, ωστόσο, το βιβλίο πούλησε τρελά και έναν χρόνο αργότερα έγινε κινηματογραφική ταινία.

Το τρίτο βιβλίο της «Ο χορός» (1930) μεταφέρθηκε επίσης

στον κινηματογράφο και βοήθησε τη συγγραφέα να αναγνωριστεί από τους Γάλλους συγγραφείς – ακόμα και από αντισημίτες λογοτέχνες όπως ο Ρομπέρ Μπραζζιλιάκ. Ωστόσο η Νεμίροφσκι δεν έλαβε τη γαλλική υπηκοότητα που τόσο επιθυμούσε – προκειμένου να γλιτώσει από τη... ρετινιά της Εβραίας. Την πρώτη της αίτηση την κατέθεσε το 1935 και τη δεύτερη το 1938, αλλά δεν κατάφερε πολλά πράγματα. Στη συνέχεια βαρτίστηκε

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΧΟΥΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΕΙ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ:

«**Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΤΣΕΧΟΦ**» (εκδ. Κέλευθος, 2010), «**ΣΚΥΛΙΑ ΚΑΙ ΛΥΚΟΙ**» (εκδ. Κέλευθος, 2009), «**ΕΞΑΨΗ**» (εκδ. Πατάκη, 2009), «**Ο ΚΥΡΙΟΣ ΤΩΝ ΨΥΧΩΝ**» (εκδ. Εξάντας, 2006), «**Ο ΧΟΡΟΣ**» (εκδ. Εξάντας, 2006), «**ΤΟ ΠΑΙΔΙ-ΘΑΥΜΑ**» (εκδ. Πατάκη, 2006), «**ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΟΥΙΤΑ**» (εκδ. Πατάκη, 2005)

ΙΡΕΝ ΝΕΜΙΡΟΦΣΚΙ

ρωμαιοκαθολική και έγινε μόνιμη συνεργάτιδα των συντηρητικών και αντισημιτικών εφημερίδων Candide και Grignoire, αλλά και πάλι δεν είδε πρόοδο στο θέμα της.

Μετά τη γερμανική εισβολή του 1940, βέβαια, τα έργα της Νεμιρόφσκι αποσύρθηκαν από τα γαλλικά βιβλιοπωλεία και ο σύζυγός της απολύθηκε από την τράπεζα. Τότε ο πατέρας της φρόντισε ώστε εκείνη, ο άντρας της και οι κόρες της να μετακομίσουν σε ένα χωριό στη Βουργουνδία. Αυτή τη φορά ο κύριος Νεμιρόφσκι αποφάσισε όμως να μην εγκαταλείψει το σπίτι του και την υπόλοιπη περιουσία του.

ΉΤΑΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΣΑ:

Εχουν ειπωθεί πολλά για τις προσπάθειες της Ιρέν Νεμιρόφσκι να διαφρονοποιηθεί από τον εβραϊσμό. Κατηγορείται κυρίως ότι ήθελε πάσο θυσία να προωθήσει την καριέρα της. Από την άλλη, οι υπερασπιστές της αντιτείνουν ότι προχώρησε σε ορισμένες αμφιλεγόμενες επιλογές για χάρη της οικογένειάς της. Ο αντίλογος όμως θέλει τη Νεμιρόφσκι επικριτική απέναντι στους Εβραίους, τόσο στα άρθρα όσο και στα βιβλία της.

Οι πρώτες αιτιάσεις για αντισημισμό εμφανίστηκαν με την έκδοση του «Ντέιβιντ Γκόλντερ». Τότε έγινε λόγος για «λανθάνοντα αντισημισμό», καθώς άπαντες οι χαρακτήρες στο βιβλίο είναι Εβραίοι και σχεδόν άπαντες εμφανίζονται ως δυσάρεστοι ή αρνητικοί ήρωες. Για να υπερασπιστούν λοιπόν τη Νεμιρόφσκι, οι δύο σύγχρονοι Γάλλοι βιογράφοι παραθέτουν έναν διάλογο ανάμεσα στη συγγραφέα και σε έναν δημοσιογράφο σιωνιστικού εντύπου, ο οποίος της ανέφερε το 1929 ότι όσα είχε γράψει στο βιβλίο της χρησιμοποιούνταν ως αντισημιτική προπαγάνδα. Ειδικότερα, στη διάρκεια της συγκεκριμένης συνομιλίας η Νεμιρόφσκι είπε: «Με κατηγορούν για αντισημισμό; Ελάτε τώρα, αυτό είναι παράλογο! Εγώ η ίδια είμαι Εβραία και το λέω σε όποιον είναι πρόθυμος να ακούσει! Σε κάθε περίπτωση, στο βιβλίο μου έτοι τους είδα τους Εβραίους».

Πράγματι, τη διετία 1929-30 η Νεμιρόφσκι έλεγε ανοιχτά ότι ήταν Εβραία. Ωστόσο τίποτα δεν αποκλείει την περίπτωση η συγγραφέας να ανήκε στην κατηγορία των «Εβραίων που μισούν τον εαυτό τους» – στην ίδια συνομιλία έχει ενταχθεί από τιμητές ακόμα και ο σταρ πεζογράφος Φίλιπ Ροθ. Επιπλέον, δεν είναι διόλου απίθανο η Νεμιρόφσκι να λειτουργήσει όπως πολλοί Εβραίοι της εποχής της, οι οποίοι επιδίωκαν να ενσωματωθούν στον κόσμο των γκόι (στα εβραϊκά οι γκόι είναι οι μη Εβραίοι). Αλλωστε υπάρχουν πολλά ανάλογα παραδείγματα στην ιστορία: οι συνθέτες Φέλιξ Μέντελσον, Γκούσταβ Μάλερ, Αρνολντ Σένπεργκ (βέβαια ο τελευταίος επέστρεψε στον εβραϊσμό μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο), ο φιλόσοφος Λούντβιχ Βιτγκενστάιν...

ΑΔΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ

Σε κάθε περίπτωση, στις 13 Ιουλίου του 1942 η Ιρέν συνελήφθη από τη γαλλική αστυνομία. «Τώρα πάω ένα ταξίδι», πρόλαβε να πει στα παιδιά της. «Από κείνη τη μέρα έπαψε να είναι μυθιστοριογράφος, μπτέρα, σύζυγος, Ρωσίδα, Γαλλίδα. Ήταν απλώς Εβραία», έχουν σημειώσει οι βιογράφοι της.

Από κείνη τη στιγμή ο σύζυγός της Νεμιρόφσκι κίνησε γη και ουρανό για να τη βοηθήσει. Απευθύνθηκε σε αξιωματούχους, εκδότες, δημοσιογράφους, φίλους, σε οποιονδήποτε μπόρεσε να σκεφτεί. Σε μία από τις επιστολές που δημοσιεύονται στη βιογραφία ο Επιστάν έγραψε: «Σε κανένα από τα βιβλία της (τα οποία, επιπροσθέτως, δεν έχουν απαγορευτεί από τις κατοχικές αρχές), δεν θα βρείτε λέξη εναντίον της Γερμανίας. Και μολονότι η σύζυγός μου είναι εβραϊκής καταγωγής, ποτέ δεν μιλάει για τους Εβραίους με συμπάθεια». Στη συνέχεια του γράμματός ο σύζυγός της Νεμιρόφσκι

δύλωσε μάλιστα τα εξής: «Η εφημερίδα με την οποία συνεργάστηκα ως μυθιστοριογράφος, η Grignoire, εκδότης της οποίας είναι ο Οράς ντε Καρμπούτσι, ποτέ δεν ήταν φιλικά διακείμενη ούτε προς τους Εβραίους ούτε προς τους κομμουνιστές».

Τελικά, όταν στις 9 Αυγούστου ο πανικόβλητος Μισέλ Επιστάν πληροφορήθηκε «από αξιόπιστη πηγή» ότι η Ιρέν είχε «μεταφερθεί ανατολικά – ίσως στην Πολωνία ή τη Ρωσία», έπεσε σε απελπσία. Δύο μήνες αργότερα, τον Οκτώβριο του 1942, δίκως να ξέρει ότι η γυναίκα του ήταν από τα μέσα Αυγούστου νεκρή, παρέδωσε τα δύο κορίτσια στη φροντίδα

μιας οικογενειακής φίλης. Αμέσως μετά, αδυνατημένος και εξουθενωμένος, πήγε να ανανεώσει την άδεια παραμονής του στη χώρα – σαν να ήθελε να συλληφθεί. Όταν λοιπόν ξαναπήγε στην αρμόδια υπηρεσία για να παραλάβει την ανανεωμένη άδεια παραμονής, συνελήφθη επιτόπου.

Τα κορίτσια τον είδαν μόνο για λίγο. Σύμφωνα με τους δύο Γάλλους βιογράφους, η Ντενίζ σήμερα λέει: «Ο πατέρας μου έγινε και πάλι ο εαυτός του όταν τον συνέλαβαν. Ήταν ευτυχισμένος διότι είχε πειστεί ότι θα πήγαινε να βρει τη μπτέρα μου ή έστω ότι θα είχε την ίδια μοίρα μ' εκείνη». Φυσικά ο Μισέλ δεν ξανα συνάντησε ποτέ την Ιρέν. Μάλιστα, με το που έφτασε στο Αουσβιτς, οδηγήθηκε κατευθείαν στο κρεματόριο. Εκείνη τη μέρα το ημερολόγιο έγραφε 6 Νοεμβρίου 1942. ♦

«Ο πατέρας μου έγινε και πάλι ο εαυτός του όταν τον συνέλαβαν. Ήταν ευτυχισμένος διότι είχε πειστεί ότι θα πήγαινε να βρει τη μπτέρα μου ή έστω ότι θα είχε την ίδια μοίρα μ' εκείνη»

Ντενίζ Επιστάν
(κόρη της Νεμιρόφσκι)

Τη βιογραφία «La vie d'Irène Némirovsky: 1903-1942» των Olivier Philipponnat και Patrick Lienhardt (εκδ. Grasset/Denoël) μπορείτε να τη βρείτε στο www.amazon.com.